

► **Ευρωπαϊκή Ένωση: Η "Ευρωπαϊκή ομάδα για τη δεοντολογία της επιστήμης και των νέων τεχνολογιών" (EGE) διατύπωσε «Γνώμη σχετικά με τη δεοντολογία της συνθετικής βιολογίας» (18 Νοεμβρίου 2009)**

Η συνθετική βιολογία είναι ένα νέο ερευνητικό πεδίο, στο οποίο οι επιστήμονες και οι μηχανικοί προσπαθούν να τροποποιήσουν τους υφιστάμενους οργανισμούς σχεδιάζοντας και συνθέτοντας τεχνητά γονίδια ή πρωτεΐνες, μεταβολικούς ή αναπτυξιακούς μηχανισμούς και ολοκληρωμένα βιολογικά συστήματα για να κατανοήσουν τη λειτουργία των βασικών μοριακών μηχανισμών των βιολογικών οργανισμών και να δημιουργήσουν νέες και χρήσιμες λειτουργίες. Η συνθετική βιολογία θα μπορούσε να έχει επιπτώσεις στους ακόλουθους τομείς: στα βιοκαύσιμα, στα αντιρροπαντικά, στα κλωστο-ϋφαντουργικά προϊόντα, στα καλλυπτικά, στα διαγνωστικά και θεραπευτικά εργαλεία, στα εμβόλια, στα φάρμακα, στα τρόφιμα και στα συστατικά

τροφίμων.

Στη γνώμη της, η EGE προσδιορίζει και εξετάζει δεοντολογικά ζητήματα ιδίως, αλλά όχι αποκλειστικά, από την άποψη της προστασίας και ασφάλειας. Πέραν των ζητημάτων αυτών, ο δεοντολογικός προβληματισμός άπτεται θεμάτων δικαιοσύνης, διακυβέρνησης, διαλόγου επιστήμης και κοινωνίας, διανοητικής ιδιοκτησίας και ιδεών ως προς τη ζωή. Όπως και οι διάφορες άλλες νέες τεχνολογίες, η συνθετική βιολογία πρέπει να σέβεται το διεθνές πλαίσιο στον τομέα της δεοντολογίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ιδίως την ανθρωπινή αξιοπρέπεια, η οποία αποτελεί όχι μόνο θεμελιώδες δικαίωμα αυτό καθαυτό, αλλά και «το πραγματικό υπόβαθρο των θεμελιωδών δικαιωμάτων». Μεταξύ των διαφόρων άλλων δεοντολογικών αρχών που πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη περιλαμβάνονται η ασφάλεια, η βιωσιμότητα, η δικαιοσύνη, η πρόληψη, η ελευθερία έρευνας και η αναλογικότητα.

Η ομάδα επισημαίνει ότι η συνθετική βιολογία μπορεί να αλληλένδετα άρδην στο

μέλλον τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τη ζωή. Επομένως, καλεί την Επιτροπή να εγκαινιάσει ένα ανοικτό διαπολιτισμικό πλαίσιο διαβούλευσης που θα εξετάζει τα ζητήματα αυτά και θα λαμβάνει υπόψη τις φιλοσοφικές και θρησκευτικές τοποθετήσεις. Η EGE συνιστά επιπλέον, πέραν της εφαρμογής επιστημονικών και νομικών πλαισίων, να εξετάζονται συγκεκριμένα δεοντολογικά θέματα από τις αρμόδιες αρχές (όπως Ευρωπαϊκός Οργανισμός Φαρμάκων - EMEA) στην περίπτωση φαρμάκων και ιατρικών προϊόντων που προκύπτουν από πρωτόκλητα συνθετικής βιολογίας.

Λόγω του υφιστάμενου κατακερματισμένου και ανεπαρκούς κανονιστικού πλαισίου, η EGE προτρέπει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προτείνει και να δημιουργήσει ισχυρό πλαίσιο για τη συνθετική βιολογία, στο οποίο θα προσδιορίζονται οι αρμόδιοι φορείς και θα διευκρινίζονται οι ευθύνες τους.

(Πηγή: Ιστοσελίδα της EGE)

ΤΑΧ. ΤΕΛΟΣ ΚΑΤΑΒΛΗΘΗΚΕ
Κωδικός: 8405

ΙΑΤΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΒΙΟΗΘΙΚΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ | ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2010 9
ΟΜΙΛΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Α.Ε. | ΤΕΥΧΟΣ

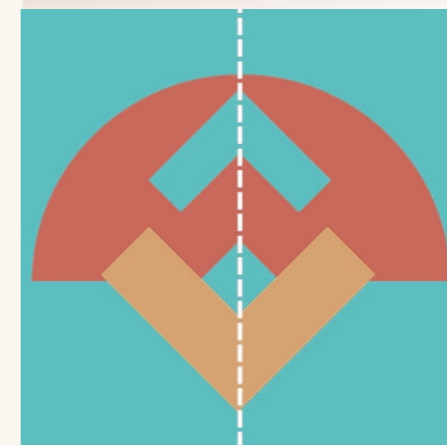
► Η ευθανασία στις θρησκείες και τους πολιτισμούς του κόσμου

Δρ. Αγγελική Ζιάκα, Λέκτορας Θρησκειολογίας Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ. (ziaka@theo.auth.gr - http://users.auth.gr/ziaka)

Το μυστήριο από πού εκπορεύεται και πού πάει η ανθρωπινή ζωή είναι ένα από τα μεγάλα ερωτήματα που συναντά κανείς σε όλες τις παγκόσμιες θρησκείες. Αν κοιτάξουμε γύρω μας, και κυρίως τα ταφικά έθιμα των αρχαίων πολιτισμών, θα καταλάβουμε ότι από την αρχέγονη εποχή και τις απλούστερες μορφές θρησκευτικότητας ο άνθρωπος έδινε σημασία στη συνέχιση της ζωής και στην ανάγκη διατήρησης του σώματος. Ο θάνατος και ο τρόπος ταφής του νεκρού, καθημένου, σε εμβρυϊκή στάση, με το πρόσωπο προς ανατολίας κ.λπ., υποδηλώνει τελετουργία μετάβασης σε μια άλλη διάσταση υπάρξεως. Ωστόσο, η πρόωπη αφαίρεση της ζωής, είτε εκούσια (αυτοκτονία) είτε με πρόκληση ανώδυνου θανάτου ή επίσπευση αυτού, προκειμένου να συντομευθεί η αγωνία του πάσχοντος από ανίατη ασθένεια (ευθανασία) δεν είναι στις προθέσεις καμιάς θρησκείας. Η θυσία της ζωής δικαιολογείται από τις μεγάλες θρησκείες του κόσμου μόνο για υπέρτατο σκοπό, δηλαδή ελευθερίας, ατομικής αξιοπρέπειας, προς αποφυγήν ατίμωσης σε εμπόλεμες καταστάσεις, κοινωνικής δικαιοσύνης σε ολοκληρωτικά καθεστώτα, αλλά και για την

αποφυγή μιας δεινής ενσώματης κατάστασης αποδιδόμενης στην ασθένεια ή το γήρας. Υπό την έννοια αυτή στις θρησκείες απαντούν ευχές για το καλό, ανώδυνο και ειρηνικό τέλος της ζωής του κάθε προσώπου, αλλά για το φυσικό τέλος και όχι την επίσπευση του θανάτου με ανθρωπινή επέμβαση.

...στις θρησκείες απαντούν ευχές για το καλό, ανώδυνο και ειρηνικό τέλος της ζωής του κάθε προσώπου, αλλά για το φυσικό τέλος και όχι την επίσπευση του θανάτου με ανθρωπινή επέμβαση.

αλλά για το φυσικό τέλος και όχι την επίσπευση του θανάτου με ανθρωπινή επέμβαση.

Ποιες όμως είναι οι βασικές αρχές των μεγάλων θρησκειών του κόσμου για το μείζον θέμα της ευθανασίας; Για τις τρεις μονοθεϊστικές θρησκείες, Ιουδαϊσμό, Χριστιανισμό και Ισλάμ, η ζωή είναι δώρο Θεού και η ευθανασία δεν είναι αποδεκτή ως επέμβαση στο θέλημά του. Στις μεγάλες θρησκείες της Ανατολής, η αντίληψη για τον κόσμο και τη ζωή είναι τελείως

διαφορετική από αυτή των τριών μονοθεϊστικών θρησκειών. Ο άνθρωπος θεωρείται μέρος του κόσμου και της αρμονίας του. Για τον Ινδουισμό και τον Βουδισμό η έννοια της ευθανασίας κινείται στα όρια της θέσης του ανθρώπου στην παγκόσμια τάξη του σύμπαντος. Υπό την έννοια αυτή το βίαιο σπατάλημα της ζωής ενός ανθρώπου, είτε με αυτοκτονία είτε με ευθανασία, αποτελεί διατάραξη της τάξης του σύμπαντος και η πράξη αυτή έχει άμεσο αντίκτυπο όχι μόνο στη ζωή του θανόντος, αλλά και στη ζωή αυτού που τον υποβοηθά. Τα δύο μεγάλα φιλοσοφικά συστήματα της Κίνας, ο Κομφουκισμός και ο Ταοϊσμός, έχουν τις δικές τους θεωρήσεις για τον άνθρωπο, την κοινωνία και τον κόσμο στην παγκόσμια τάξη του σύμπαντος. Για τον Κομφουκισμό η ευθανασία ως «αξιοπρεπής θάνατος» είναι μια εξαιρετικά περιορισμένη περίπτωση για τον Ταοϊσμό, και μάλιστα τον λαϊκό, ζητούμενο είναι η αθανασία του σώματος. Επομένως η ευθανασία είναι άρση του αιτήματος αυτού. Μια άλλη διάσταση έχουν τα πράγματα στην Ιαπωνία, όπου δύο κύριες θρησκείες συνυπάρχουν, ο Σιντοϊσμός και ο Βουδισμός, και όπου οι συζητήσεις περί ευθανασίας που γίνονται εδώ και αρκετές δεκαετίες έχουν ως υπόβαθρο θέματα τιμής και ευθυξίας της ιαπωνικής παράδοσης και κοινωνίας. Οι παραδόσεις αυτές, σε συνδυασμό με σύγχρονα δημογραφικά και ψυχολογικά προβλήματα, οδηγούν ένα μέρος της

► Εκδηλώσεις...

ΟΜΙΛΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

Επιστημονική Εκδήλωση

Κλινικές μελέτες στον άνθρωπο

Τετάρτη 28 Απριλίου 2010, ώρα 19:30
Αίθουσα Διαλέξεων του Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης (Πλατεία Ιπποδromίου)

Εισηγητές:
Δημήτριος Κουβέλας, Αν. Καθηγητής Φαρμακολογίας στην Ιατρική Σχολή του ΑΠΘ
Ιατρικοί και δεοντολογικοί προβληματισμοί στο σχεδιασμό και τη διεξαγωγή κλινικών μελετών

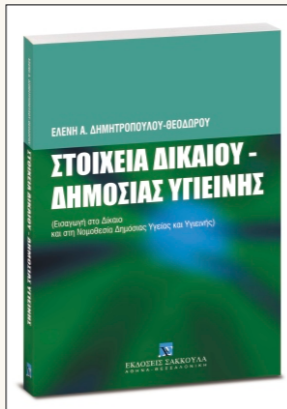
Αντώνιος Γούλας, Επίκ. Καθηγητής Φαρμακολογίας στην Ιατρική Σχολή του ΑΠΘ
Ιατρικοί και δεοντολογικοί προβληματισμοί στο σχεδιασμό και τη διεξαγωγή κλινικών μελετών

Δημήτρα Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, Αν. Καθηγήτρια Αστικού Δικαίου στο Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών
Κλινικές δοκιμές: Νομοθετικό καθεστώς και ειδικά προβλήματα

Συντονισμός συζήτησης:
Βασίλης Ταρλατζής, Καθηγητής Μαιευτικής, Γυναικολογίας και Ανθρώπινης Αναπαραγωγής, Αν. Πρόεδρος της Ιατρικής Σχολής του ΑΠΘ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Α.Ε.

► Βιβλιοπαρουσιάσεις...

Στοιχεία δικαίου - Δημόσιας υγιεινής.
Εισαγωγή στο Δίκαιο και στη Νομοθεσία Δημόσιας Υγείας και Υγιεινής

Ελένη Δημητροπούλου-Θεοδώρου, Δ.Ν., Δικηγόρος

ISBN: 978-960-445-307-8, © 2008, Σελ.: XXII+273, Τιμή: 25,00 €

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η προσέγγιση της υγειονομικής νομοθεσίας. Το πρώτο μέρος έχει σχεδιασθεί ως εισαγωγή προσαρμοσμένη στην εξυπηρέτηση του ειδικά υπηρετούμενου σκοπού. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται, επομένως, κυρίως στα βασικά θέματα, που είναι θεωρητικά αναγκαία και πρακτικά χρήσιμα για την κατανόηση και την εφαρμογή της υγειονομικής νομοθεσίας και από μη νομικούς.

Στο δεύτερο μέρος, στα «Στοιχεία Δικαίου Δημόσιας Υγιεινής», αναλύονται οι βασικές έννοιες του ειδικού αυτού δικαϊκού κλάδου, του οποίου οι διατάξεις διαρκώς αυξάνονται και η σημασία καθημερινά εντείνεται στο πλαίσιο του σημερινού περιβάλλοντος και του σύγχρονου τρόπου ζωής. Ο ιδιαίτερος αυτός δικαϊκός κλάδος έχει ιδιαίτερη ανάγκη από επιστημονική ανάλυση και μελέτη. Αποτελείται από διατάξεις συνταγματικού, διοικητικού, ποινικού, αλλά και άλλων κλάδων δικαίου. Η νομική εξυπηρέτηση της δημόσιας υγιεινής έχει διακλαδικό χαρακτήρα. Έτσι, και το δίκαιο δημόσιας υγιεινής έχει διακλαδικό περιεχόμενο.

Η ευθανασία στις θρησκείες και τους πολιτισμούς του κόσμου

ιαπωνικής κοινωνίας να βλέπει με συμπάθεια το θέμα της ευθανασίας, ενώ ένα άλλο με επιφύλαξη.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι τα θέματα της ευθανασίας και της σύγχρονης βιοηθικής είναι ποικίλα στην εμπειρία και τη ζωή των θρησκειών και των πολιτισμών του κόσμου και περίπλοκα ως προς την

απάντησή τους.

Σημείωση Συγγραφέως: Στην παρούσα περίληψη θίγουμε επιγραμματικά το περίπλοκο και ευαίσθητο θέμα της ευθανασίας στις θρησκείες του κόσμου. Εκτενή ανάλυση του θέματος παρουσιάζουμε στην εισήγησή μας σε διημερίδα με θέμα "Ευθανασία" που διοργάνωσε ο «Ομίλος Μελέτης Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής» και το «Δίκτυο του ΑΠΘ-Σύγχρονη Ιατρική Πράξη, Βιοϊατρική και Δίκαιο» 14-15 Δεκεμβρίου 2006 στη Θεσσαλονίκη. Τα

Πρακτικά της Διημερίδας δημοσιεύονται με τον τίτλο Ευθανασία στα Δημοσιεύματα Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής-3, Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκουλα, 2007. Βλ. επίσης εισήγησή μας με τίτλο "Η ευθανασία στις μείζονες θρησκείες" στην Ημερίδα με θέμα "Ευθανασία" που διοργάνωσε η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής προς τιμήν του Γ. Κουμάντου στο Μουσείο της Ακροπόλεως στις 2 Δεκεμβρίου 2009.

Δικαστικές αποφάσεις: Μονομ. Πρωτοδικείο Αθηνών 2827/2008

Ιατρικά υποβοηθούμενη αναπαραγωγή: Το δικαίωμα του άγαμου και μοναχικού άνδρα να αποκτήσει παιδί με τη βοήθεια παρένθετης μητέρας.

Νομικές διατάξεις: άρ. 1455, παρ. 1, 1458 ΑΚ

Παρουσίαση-Παρατηρήσεις: Έφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Καθ. Αστικού Δικαίου στο ΑΠΘ. Πρόεδρος Ομίλου Μελέτης Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής

{...Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, το δικαίωμα στην τεχνητή αναπαραγωγή κατοχυρώνεται από το άρθρο 5 παρ. 1 Σ, οπότε αποκλείεται παραδεκτά μόνον αν συγκρούεται με τα δικαιώματα των άλλων... το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη. Η στάση του ν. 3089/2002 είναι προβληματική από τη σκοπιά του άρθρου 4 Σ, γιατί η παροχή δικαιώματος τεχνητής αναπαραγωγής στην άγαμη μόνη γυναίκα και την ίδια στιγμή η στέρηση του δικαιώματος από τον άγαμο μόνο άνδρα, από τη μία πλευρά, η παροχή δικαιώματος τεχνητής αναπαραγωγής στη γυναίκα που επιζητεί και στο σύζυγο ή το σύντροφό της που προσποβιώνει και την ίδια στιγμή η στέρηση του δικαιώματος από τον άνδρα που επιζητεί και τη σύζυγό του ή τη σύντροφό του που προσποβιώνει από την άλλη πλευρά, αποτελεί κατάφωρη διακριτική μεταχείριση των ενδιαφερομένων για τη λύση της τεχνητής αναπαραγωγής που δεν δικαιολογείται, κατά τα άρθρα 4 παρ. 3, 4 παρ. 2 Σ. Το κενό αυτό που δημιουργείται ως προς το δικαίωμα τεχνητής αναπαραγωγής του άγαμου μόνο άνδρα θεραπεύεται με συνοδική αναλογία των ΑΚ 1455 (ας τονισθεί ιδιαίτερα, σε σχέση με την παρ. 1 εδ. α, ότι, όπως ακριβώς για την υποβοήθηση της άγαμης μόνης γυναίκας πέρα από τα όρια του φύλου της (με δωρεά σπέρματος), έτσι και για την υποβοήθηση του άγαμου μόνου άνδρα πέρα από τα όρια του φύλου του (με δωρεά ωαρίου και δανεισμό μήτρας) απαιτείται να συντρέχει επίσης ιατρική ανάγκη για υποβοήθηση του επίδοξου μόνου γονέα, η οποία δεν θα του επέτρεπε

να αναπαρχθεί φυσιολογικά ούτε στο πλαίσιο ζεύγους με πρόσωπο του άλλου φύλου....), ΑΚ 1456 και ΑΚ 1458, το δε κενό ως προς το δικαίωμα τεχνητής αναπαραγωγής του άνδρα που επιζητεί και της συζύγου ή συντρόφου του που προσποβιώνει θεραπεύεται με συνοδική αναλογία των ΑΚ 1455, ΑΚ 1456, ΑΚ 1457 και ΑΚ 1458...}.

Παρατηρήσεις: Με την απόφαση αυτή του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών δίνεται σε άγαμο και μοναχικό άνδρα η άδεια να προχωρήσει σε διαδικασία παρένθετης μητρότητας, έτσι ώστε να συμβεί το εξής: ο ενδιαφερόμενος άνδρας να αποκτήσει παιδί με ωάριο ξένου προς αυτόν (ανώνυμης) γυναίκας, το οποίο θα γονιμοποιηθεί εξωσωματικά με σπέρμα τρίτου, ξένου (ανώνυμου) άνδρα και θα μεταφερθεί στη συνέχεια για να κυοφορηθεί στη μήτρα άλλης, έγγαμης γυναίκας, με την οποία (και το σύζυγό της) ο ενδιαφερόμενος άνδρας έχει συνάψει σχετική -χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα- συμφωνία. Η απόφαση προκαλεί μεγάλο ενδιαφέρον, και βέβαια όχι μόνο για το διατακτικό της, αλλά και για το ιστορικό της: Ένας άνδρας, που έχει ιατρική αδυναμία να αποκτήσει παιδί με φυσικό τρόπο επειδή πάσχει από ολιγοασθενωτεροζωοσπερμία, και επιπλέον δεν έχει καν σύζυγο ή μόνιμη σύντροφο, αποφασίζει να γίνει πατέρας ενός παιδιού που δεν θα συνδέεται βιολογικά καθόλου με τον ίδιο ή με τη γυναίκα του (εφόσον δεν έχει γυναίκα), και ζητά από το δικαστήριο να του δώσει την άδεια να τεκνοποιήσει μέσω της διαδικασίας της παρένθετης μητρότητας, που, κατά το γράμμα του νόμου, προβλέπεται ότι μπορεί να κινείται μόνον από γυναίκες. Και το δικαστήριο, με τον ισχυρισμό ότι η νομοθετική αυτή πρόβλεψη έρχεται σε αντίθεση με τα άρθρα 4 παρ. 2 και 3 Συντ., επειδή προβαίνει σε «κατάφωρη διακριτική μεταχείριση» σε βάρος των ανδρών, εφαρμόζει αναλογικά τις διατάξεις για την παρένθετη μητρότητα υπέρ του συγκεκριμένου άνδρα και δίνει τη σχετική άδεια.

Ως προς τη δικαστική αυτή απόφαση αξίζει να γίνουν οι ακόλουθες επισημάνσεις:

Η απόφαση προσκρούει στο γράμμα του νόμου σε δύο κυρίως σημεία. Το πρώτο είναι το άρθρο 1458 ΑΚ, που είναι διατυπωμένο ως εξής: «Η μεταφορά στο σώμα άλλης γυναίκας γονιμοποιημένων ωαρίων ξένων προς την ίδια και η κυοφορία από αυτήν επιτρέπεται με δικαστική άδεια που παρέχεται πριν από τη μεταφορά, εφόσον υπάρχει έγγραφη και χωρίς αντάλλαγμα συμφωνία των προσώπων που επιδιώκουν να αποκτήσουν τέκνο και της γυναίκας που θα κυοφορήσει, καθώς και του συζύγου της, αν αυτή είναι έγγαμη. Η δικαστική άδεια παρέχεται ύστερα από αίτηση της γυναίκας που επιθυμεί να αποκτήσει τέκνο, εφόσον αποδεικνύεται

Ανθρώπινη αναπαραγωγή και αστική ιατρική ευθύνη

Νο. 4 - Σειρά: Δημοσιεύματα Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής

Κατερίνα Φουντεδάκη,
Επικ. Καθηγήτρια Νομικής ΑΠΘ

ISBN: 978-960-445-182-1, © 2007,
Σελ.: XX+364, Τιμή: 32,00 €

Δικαστικές αποφάσεις: Μονομ. Πρωτοδικείο Αθηνών 2827/2008

ότι αυτή είναι ιατρικώς αδύνατο να κυοφορήσει και ότι η γυναίκα που προσφέρεται να κυοφορήσει είναι, εν όψει της κατάστασης της υγείας της, κατάλληλη για κυοφορία». Και το δεύτερο σημείο είναι ότι από το γενικότερο άρθρο 1456 παρ. 1 ΑΚ, που ορίζει ότι τα έγγραμα ζευγάρια συναινούν στην τεχνητή γονιμοποίηση με απλό έγγραφο και τα άγαμα που ζουν σε ελεύθερη ένωση, καθώς και οι άγαμες μοναχικές γυναίκες, συναινούν με συμβολαιογραφικό έγγραφο, προκύπτει ότι ο νομοθέτης γενικά δεν επιτρέπει την προσφυγή στην τεχνητή γονιμοποίηση του άγαμου και μοναχικού άνδρα.

Είναι, όμως, μήπως οι πιο πάνω διατάξεις πράγματι αντισυνταγματικές, όπως δέχεται η απόφαση; Δύο απόψεις υποστηρίζονται σχετικά: Κατά τη μία από αυτές, που είναι και η γνώμη της απόφασης, υπάρχει εδώ αντισυνταγματικότητα, που μπορεί να διορθωθεί με την ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων αυτών και υπέρ των άγαμων και μοναχικών ανδρών (Παπαχρίστου, Παρατηρήσεις στη ΜονΠρΑθηνών 2827/2008, Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου Θ/2009. 818). Κατά τη δεύτερη άποψη, δεν υπάρχει αντισυνταγματικότητα, αφού τη διαφορά στη νομοθετική ρύθμιση ως προς τα δύο φύλα τη δημιουργεί η διαφορετική φύση τους (Παπαχρίστου, Η τεχνητή αναπαραγωγή στον αστικό κώδικα, 2003. 55 επ., ο ίδιος, στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, Εισαγ. παρατ. στα άρθρα 1455-1460, αρ. 18, Βιδάλης, Το πρόταγμα της οικογένειας: Η συνταγματικότητα του νόμου για την «ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή», Νομικό Βήμα 2003. 839, 840): Μόνον η γυναίκα κυοφορεί και γεννά και άρα αυτή μόνο μπορεί να έχει σχετική ιατρική αδυναμία, ώστε να επιτρέπεται να προσφεύγει στην παρένθετη μητέρα. Αυτός είναι, άλλωστε, και ο λόγος που ο νόμος δεν προβλέπει γενικά τη δυνατότητα της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής για τους άγαμους και μοναχικούς άνδρες: το ότι για να αποκτήσουν αυτοί παιδί, θα χρειαζόταν ακριβώς η προσφυγή στην παρένθετη μητρότητα, που όμως σημαίνει κάλυψη μιας ιατρικής αδυναμίας που δεν είναι δική τους. Ως προς την τελευταία επισήμανση ωστόσο, στη δικαστική απόφαση γίνεται έμμεσα αλληλόσφαιρα η εξής ορθή παρατήρηση: Μήπως και όταν η άγαμη γυναίκα παίρνει (και αυτό είναι κατά το νόμο επιτρεπτό) σπέρμα ξένου άνδρα, προκειμένου να υποβληθεί σε τεχνητή γονιμοποίηση, δεν αναπληρώνεται μια ιατρική αδυναμία που δεν

είναι δική της (βλ. και την ίδια σκέψη του Κοινοβουλίου, στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, άρθρα 1457-1458, αρ. 79), αφού ζητά να χρησιμοποιήσει κάτι που από τη φύση δεν παράγει η ίδια; Και είναι άλλο ότι πρέπει πάντως η γυναίκα να έχει παράλληλα και μια ιατρική αδυναμία σχετική με το φύλο της, όπως π.χ. το να μην έχει ωάρια, όπως εξάλλου και στη σχολιαζόμενη περίπτωση ο άνδρας, που ζητά να χρησιμοποιήσει γυναικεία μήτρα, έχει και τη δική του ιατρική αδυναμία της ολιγοασθενωτεροζωοσπερμίας.

Βέβαια, το ζήτημα της συνταγματικότητας ή όχι των πιο πάνω διατάξεων επιστρατεύεται προκειμένου να απαντηθεί κατά βάση ένα άλλο ερώτημα: Θεωρούμε σκόπιμο και επιδοκιμαστέο το να μπορεί ο άγαμος και μοναχικός άνδρας, που έχει πρόβλημα με το γεννητικό του υλικό, όπως ο άνδρας της περίπτωσης που σχολιάζουμε, να μπορεί να προσφεύγει στην τεχνητή αναπαραγωγή μέσω της παρένθετης μητρότητας; Με άλλα λόγια, θα μπορούσε και να υποστηριχτεί ότι πρέπει να αλληλόσφαιρα ως προς αυτό ο νόμος;

Η απάντηση δεν είναι απλή. Οπωσδήποτε, υπάρχει και μια άλλη διάταξη, αυτή του άρθρου 1457 ΑΚ για τη μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση, κατά την ερμηνεία της οποίας οδηγούμαστε επίσης στη δυνατότητα του άνδρα να προσφύγει σε μια παρένθετη μητέρα, εκεί όμως τα πράγματα είναι κάπως διαφορετικά. Πιο συγκεκριμένα, αν δεν πεθάνει ο άνδρας, του οποίου έχει φυλαχτεί το σπέρμα που η γυναίκα ζητά να χρησιμοποιηθεί μεταθανάτως, όπως είναι η περίπτωση στην οποία αναφέρεται ευθέως το άρθρο 1457, αλλά πεθάνει η γυναίκα της οποίας τα ωάρια έχουν κρυσσταλλωθεί και θέλει να τα χρησιμοποιήσει μεταθανάτως ο άνδρας, ορθά υποστηρίζεται το εξής: Ότι το άρθρο 1457 ΑΚ μπορεί να εφαρμοστεί ανάλογα και υπέρ του άνδρα, οπότε ο άνδρας μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο να του επιτρέψει τη μεταθανάτια εξωσωματική γονιμοποίηση των ωαρίων της γυναίκας του με το σπέρμα του, και φυσικά μετά θα χρειαστεί και μια παρένθετη μητέρα, που θα φέρει σε πέρας την εγκυμοσύνη και τον τοκετό (Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Τεχνητή γονιμοποίηση και Οικογενειακό Δίκαιο, δεύτερη έκδοση, 2005. 51 επ., η ίδια, Οικογενειακό Δίκαιο, II, τέταρτη έκδοση, 2009. 41 επ., Παπαχρίστου, Η τεχνητή αναπαραγωγή... ό.π., 60, Κουμουτζής, ό.π., αρ. 80). Θα χρειαστεί δηλαδή επιπρόσθετα η ανάλογη εφαρμογή και του άρθρου 1458 ΑΚ: σ' αυτήν όμως την

περίπτωση ο άνδρας που επιζητεί έχει τουλάχιστον τα ωάρια της νεκρής γυναίκας του που θέλει να χρησιμοποιήσει· έτσι θα μπορούσε κάποιος να πει αφενός ότι αυτής της γυναίκας την «αδυναμία» κυοφορίας, και όχι τη δική του, καλύπτει η ερμηνεία που του επιτρέπει την προσφυγή στην παρένθετη μητρότητα, και αφετέρου ότι ο άνδρας θα έχει με το παιδί συναισθηματικό τουλάχιστον σύνδεσμο λόγω του βιολογικού συνδέσμου του παιδιού με τη νεκρή γυναίκα του άνδρα.

Από την άλλη όμως πλευρά, δεν είναι άραγε άδικο -στην εποχή μάλιστα της ισχύος της αρχής της «κοινωνικο-συναισθηματικής συγγένειας» και της αποδοχής της μονογονεϊκής οικογένειας- να μπορεί η μόνη και άγαμη γυναίκα να έχει κατά το νόμο τη δυνατότητα να αποκτήσει παιδί μέσω μιας παρένθετης μητέρας χρησιμοποιώντας όχι μόνο ξένο σπέρμα, αλλά και ξένα ωάρια (οπότε και εδώ το παιδί δεν θα έχει με τη μητέρα του κανένα βιολογικό σύνδεσμο), και να μην μπορεί να κάνει το ίδιο και ο μόνος και άγαμος άνδρας; Και υπάρχουν άραγε συμφέροντα των εμπλεκόμενων προσώπων ή άλλα γενικότερα συμφέροντα ή κοινωνικά ιδεώδη που να διακυβεύονται από την αποδοχή της σχετικής αίτησης του άνδρα;

Το Μονομελές Πρωτοδικείο σκέφτηκε προφανώς ότι δεν υπάρχει κανένα τέτοιο συμφέρον. Το αν όμως έτσι θα σκεφτούν και τα δικαστήρια που θα ασχοληθούν στο μέλλον με ένα παρόμοιο ιστορικό είναι ένα ζήτημα. Όπως είναι και πολύ ενδιαφέρον να δούμε αν θα ξαναεμφανιστεί καν μια τέτοια υπόθεση στην πράξη. Γιατί αν αυτό συμβεί, και φανεί ότι η ανδρική επιθυμία για απόκτηση απογόνων σε ακραίες περιπτώσεις όπως αυτή, δεν είναι μια μεμονωμένη νοσηρή εμμονή, αλλά εκφράζει μια αλλαγή στη νοοτροπία και στις επιθυμίες των ανδρών που θα πρέπει και για λόγους ισότητας των φύλων να τη σεβαστούμε, τότε ήδη θα έχουμε και άλλο ένα επιχείρημα προκειμένου να είμαστε ανεπιφύλακτα θετικοί στο μεγάλο θέμα που ανοίγει η σχολιαζόμενη απόφαση. Γιατί τότε είναι που θα φανεί ακόμα πιο καθαρά ότι η ανάγκη του άνδρα να χρησιμοποιεί μια ξένη γυναικεία μήτρα και η ανάγκη της γυναίκας να χρησιμοποιεί ξένο ανδρικό σπέρμα πρέπει να αξιολογούνται από το δικαίο με τον ίδιο ακριβώς τρόπο.